

God vägledning i medicinfilosofins historia

Paola de Cuzzani. **Å lese medisinen. Normalitet og patologi i den franske medisinfilosofi.** 219 sidor. Oslo: Spartacus Forlag; 2003. ISBN 82-430-0208-1.

Recensent: Carl-Magnus Stolt, professor, humanistisk medicin, LIME, KI.

II Medicinen är ett kunskapssystem som praktiseras i sjukvården. Det handlar med andra ord om såväl vetenskap som praktisk yrkesutövning. Medicinen har blivit kritiserad för att ibland vara repressiv och normerande för mänskligt beteende. Kritik har också riktats mot medicinens inneboende ensidiga utvecklingsoptimism. Den moderna medicinens framväxt var intimt förknippad med den riktning inom 1800-tals filosofin som kallades positivism.

Inte minst i fransk filosofi har medicinen varit föremål för en ingående analys under 1900-talet. Grundfrågor har varit: Hur definierar vi medicin? Är det konst eller vetenskap? Sedan länge har det varit uppenbart att medicinen varit en disciplinerande instans. Levnadsregler och hälsoregler har duggat tätt genom århundradena. Mer sällan har man inom medicinen frågat sig vad hälsa och sjukdom egentligen är. Vad är normalt och vad är patologiskt? Begreppsanalysen har inomvetenskapligt i regel lyst med sin frånvaro.

Granskning av fransk medicinfilosofi

Om detta har filosofen Paola de Cuzzani skrivit en synnerligen inspirerande och insiktsfull bok med titeln »Å lese medisinen«. Titeln skall uppfattas med ordet medicin i bestämd form. Det är således ingen rapport om hur det är att läsa till läkare, utan i boken läser författaren medicinen som övergripande kunskapsystem. Med sin italienska och franska bakgrund är Cuzzani, nu verksam vid universitetet i Bergen, mycket lämpad för

den djuplodande granskning av fransk medicinfilosofi som är bokens tema.

Descartes, dualismens fader, ansåg att biofysiologiska fenomen är produkter av materia och mekanisk rörelse. Liv är materia i rörelse, med andra ord ett renodlat materialistiskt perspektiv. Cartesianismen önskade att medicinen skulle bli en rigorös vetenskap efter modell från fysiken och mekaniken. En numera tämligen bortglömd läkare och filosof var fransmannen P J G Cabanis (1757–1808). Han menade att cartesianismens perspektiv inte räckte. Medicinen var också en praktik där den lidande önskade lindring.

Cabanis är en av huvudfigurerna i boken. Han skisserade medicinens nya roll och menade att läkaren skulle vara både präst och domare. Cabanis räknas till den sk ideologiska skolan och intresserade sig för sociala problem med koppling till medicinen. Medicinens självständighet som vetenskaplig disciplin var en av hans främsta idéer.

Nästa huvudrollsinnehavare i Cuzzanis granskning är Georges Canguilhem (1904–1995). Han var filosofen som utbildade sig till läkare för att bättre veta vad han talade om. Han ifrågasatte en entydig rationalism och analyserade kritiskt den positivistiska medicinen. Matematikens och statistikens entré i medicinen under slutet av 1700-talet och framför allt i början av 1800-talet var av största betydelse för det medicinska tänkandet. Canguilhem kallade detta ett »epistemologiskt jordskalv«. Problemet var, och är alltjämt, den relativa motsättning som finns mellan statistisk och den enskildes erfarenhet. Canguilhem sökte i sina arbeten den medicinska rationalismens rötter.

Vid sidan om Canguilhem är Michel Foucault bokens huvudfigur. När medicinen accepterades som normaliserande och moraliserande instans – med hänvisning till sin upphöjda vetenskaplighet – blev problemen med de egna moraliska svårigheterna än mer uppenbara. Foucault blottade att förnuft ansågs som samhällsordning och att förnuftet upphöjdes till norm. Foucault beskrev den negativa historien om hur de galna tappade rätten till sitt sätt att vara. I förlängningen av detta kom interneringen av de psykiskt sjuka. Därefter, i vår tid, är de psykiskt sjuka frisläppta, men ut till ett samhälle normerat efter förnuft. Psykiatriens historia är enligt Foucault en historia om galenskapens utanförskap; om normalitetens makt över avvikelserna. Cuzzani framhåller hur Foucault visade att medicinen i kampen mot epidemier sammanblandade det fysiskt onda och det moraliskt onda.

Humanvetenskaplig analys

Detta är en inte alldeles lättläst bok. Men den är inte desto mindre viktig. Vi måste

ständig undvika att falla i förytligandets behagliga fallgrop. Boken ger anledning att fundera över medicinen i ett bredare kulturellt sammanhang än det strikt biologiska. Detta pekar på värdet av en humanvetenskaplig analys med såväl ett utifrån- som ett inifrånperspektiv.

Medicinen – konst och vetenskap

Skillnaden mellan medicinsk teori och praktik är ibland påtaglig. Är terapi endast deduktion från biologiska teorier? I själva verket är det en röd tråd i medicinens historia att praktikerna har varit eklektiker, dvs att de har valt ut det bästa från olika teorier för att kunna verka i en situationsbunden verklighet. Praktiker har aldrig endast betraktat förnuftet som människans enda uttryck. Samtidigt har det alltid funnits dogmatiker inom medicinen, men ju närmare praktiken läkaren verkat, desto mer eklektisk tycks denne ha varit. Hippokrates argumenterade för en medicin mellan teori och observation, med rationalitet och erfarenhet som ledord.

Cuzzani instämmer i uppfattningen att medicinen är såväl konst som vetenskap. Ursprungligen var medicinen en helande konst med siktet inställt på att återge hälsa, med andra ord ett helbrägdagörande. Utvecklingen förde tidigt in en vetenskaplig dimension i medicinen. Redan i antiken fanns det en medicinsk vetenskap – en strävan att ordna, strukturera, förklara förlopp, förstå sammanhang och ställa prognoser. Det finns medicinshistoriker som hävdar att medicinen blev vetenskaplig först under 1800-talet. I själva verket är det en positivistisk uppfattning som utgår från att endast modern naturvetenskap är vetenskap. Medicinen blev mer renodlat naturvetenskaplig under 1800-talets sista halva. En betydande pionjär för medicinsk naturvetenskap var Claude Bernard. Han strävade efter att förändra medicinen från läkekonst till läkarvetenskap, vars syfte var bot. Konsten var helandets empiri, och vetenskapen var helandets rationalism, enligt Bernard. Förnuftet var centrum i medicinskt tänkande. Belysande är att skolmedicinen på franska kallas »la médecine rationnelle«. Detta speglar naturligtvis en positivistisk tradition. Skillnaden mellan fysiologi och patologi var förvetenskaplig, hävdade Bernard. Medicinen är tillämpad fysiologi, var hans budskap.

Viktiga insikter

Sammanfattningsvis kan sägas att vi får en mer nyanserad förståelse för dagens medicinska praktik genom att ta del av medicinens filosofiska historia. Paola de Cuzzani är en god vägledare, men boken kräver tveklöst vissa förkunskaper.